

Hra je nezbytná pro zdravý vývoj dítěte. V raném věku je hravá aktivita jeho hlavní činností. Význam hry svými výchovnými aspekty přesahuje hranice dětství.

Hrou dítě aktivně poznává okolní svět a snaží se na něj působit. Při hře nabývá nové dovednosti, cvičí své pozorovací schopnosti, rozvíjí obrazotvornost, získává nové vlastnosti volní i charakterové. Ve hře se projevují zájmy dětí, vytvářejí se vztahy k okolí, k ostatním dětem i dospělým.

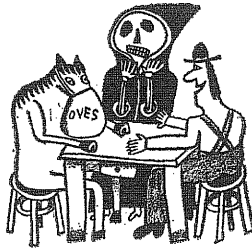
Hra poskytuje dítěti citové uspokojení. J. A. Komenský vyčísloval ve svém díle škola hrou „potěšení“ ze hry. Vedle „radosti z pohybu“ radí k jejím kládům především „vlastní rozhodování“. Dítě si chce hrát po svém, při hře nesnáší příkazy a omezování.

V našem kolektivu si menší děti (přípravka 7—10 let), které přijdou dříve, hraji zpravidla samy. Nikdo jim tuto činnost nepřikazuje, nikdo jim neradí. Při zahájení lekce se snažíme tuto vnitřní motivaci využít a nenásilně přejít od volné hry ke hře řízené.

Ve spontánnosti a svobodném rozhodování je hlavní půvab dětské hry, kterou lze podle Sergeje Rubinsteina „porovnat jen s půvabem vyšších forem tvůrčích činností“. Hra je podle tohoto sovětského psychologa „první školou myšlení a vůle, pozdní je v ní nerolučně spjata s jedním a jedním s poznáním“.

Hra je svébytná činnost, při které není důležitý její výsledek; podstatný je vlastní průběh hravé aktivity.

Josef Mlejnek: Dětská tvořivá hra, KKS, Hradec Králové 1981, s. 9

ORTOPEIE — a) nauka o spisovné výslovnosti; b) spisovná výslovnost.

ORTOPEIDIE — obor lékařství zabývající se prevencí a léčením vad a chorob pohybového ústrojí.

L. Klimeš: Slovník cizích slov, SPN, Praha 1981

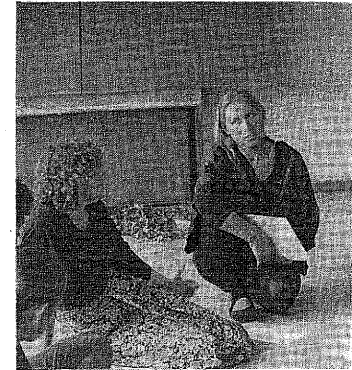
děti hrají divadlo

„Největší problém, na který narážím při práci s dětským souborem, je to, jak děti mluví,“ napsala nám jedna z vedoucích, kteří se ozvali na naši výzvu z čísla 5. „Je to teda hrůza. Mluví buď překotně, špatně artikulují, některé mají i chybnou výslovnost (ale jen z lajdáctví). Na každé schůzce se na artikulaci a hlasová cvičení zaměřuji, ale je to práce jako na kostele. Rovněž neumějí hospodařit s dechem. Tato

se snažíme vytvářet a zachovávat atmosféru tvořivosti. Pracujeme s improvizací, spojujeme ihned nabyté dovednosti s výrazem, osou výuky je nám dramatická hra.

Redakce Československého loutkáře mě požádala, abych jako konkrétní příklad popsal, jak probíhala metodická ukázka mluvního cvičení na 2. karlínském setkání, které jsme se se souborem nejstarších dětí (13—15 let) zúčastnili s Pohádkou ve tři-

BIG BUB

LUUBA FUCHSOVÁ JAKO LEKTORKA JEDNOHO ZE SEMINÁRŮ KAPLIČKOVÉ DIVADELNÍHO LÉTA 1986 (snímek Karel Kerlický)

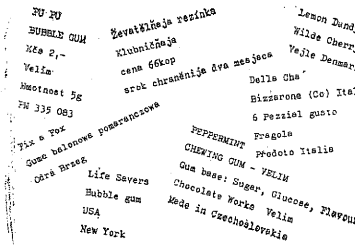
cvičení by nám mohla vyplnit celou schůzku a ještě to bylo málo. Dokud cvičení probíhají, tak si dají záležet, ale jakmile mluví volně, jakmile s cvičeními skončíme, jsou tam, kde předtím. Já vím, že je to dlouhodobá záležitost, a snažím se to také vysvětlit dětem, že pokud se tohle naučí, nemůžeme ani vystupovat. Lafku jim nemůžu dát níž, protože pak by byla všechna práce marná a zbytečná.“

„Nemáme snadný úkol, máme-li žáka naučit mluvit kultivovaně a přirozeně. Někteří lidé si pletou přirozenou řeč s ledabylou každodenní mluvou. Proto klademe důraz na kultivovanost. Ale kultivovanost takovou, která není údelem sama o sobě, která je plně ve službách sdělnosti. Chceme vyvíjet řeč žáka takovou technikou, která rozvíjí řeč přirozeně. To znamená, že odnácti žáků zlozvykům. Odstraní neuměrné napětí i škodlivou pasivitu, umožní hlasu rozestát se podle fyziologických možností co nejhospodárněji, a tedy přirozeně. Svlhové, aktivně uvolněné artikulaci pohyby podle pravidel české ortoepie zvýší srozumitelnost mluvy, aniž jsou namáhavé. Jsou také přirozené. Nepřirozená technika je jen taková, která se v přehnané snaze o dokonalost dopouští násilností buď na výslovnosti, nebo na hlasovém projevu.“

Přečtli jste si citát z práce Šárky Štembergové-Kratochvílové, která ve svých skriptech poutá ty, kteří lenit nebudou a budou chtít vědět co nejvíce. Nejlíp pak znamená poznat a pochopit, že nic se nevykupuje těž než přirozenost. Ostatně není náhodou, že právě to je krédo umělců — muzikantů, výtvarníků, herců... A platí to tím spíše i pro děti.

Jakpak se vykupuje v lidové škole umění a v dětských souborech vůbec? Moje děti od vstupu na literární dramatický obor LŠU znají pohádky. První je, že se chci něčemu novému naučit hrou. Ačkoliv je to hraní, nesmím zanedbat práci a povinnost k sobě, partnerům ve hře, k učitelům, rodičům. Vědět, že spoluusílujeme o to, aby z nás rostli lidé, kteří si chtějí porozumět a také dorozumět se s jinými, lidé tvořiví a plní. A k tomu potřebuji osvojit si i některé technické dovednosti. Proto při výchově mluvní — jako při výchově vůbec —

Nastane další fáze — přečti nahlas vše, co je na obalu, tak, JAK JE NAPSÁNO:

Polsko, Švédsko, Československo, Amerika, Francie, Itálie, Holandsko, SSSR, Rakousko... To jsou všechna místa, kde se vyrábějí žvýkačky.

ROZJEDEME SE do těch míst. Každý vyjždí do daného prostoru na dopravním prostředku, jaký si vysní, odjždí, kam se mu zachce. Cestou pouze ze zvukem na ústa nebo na tělo (tleskání, plácání...) naznačuje druh dopravy, obličej jízdy, naznačí taky zvukem patřičnou rychlost, přidávání rychlosti apod. Dbáme ovšem na to, aby děti tvořily hlas hygienicky, aby ho „neškrtily“ v krku, aby zvuky tvořily hlavně jazykem, rty, přirozeným hlasem.

V cíli **VŠICHNI NAVŠTÍVÍME UNIVERZITU** Naučíme se tak správně výslovnosti názvu žvýkačky. Výuku vede učitel. Po sólovém projevu všichni vyslovují názvy v původních jazycích země, kam děti dojely. Nápisy na žvýkačkách se stávají zástupnou řečí. Děti se rozdělí do dvojic a domlouvají se — každý svou zástupnou řeč z obalu své žvýkačky —, jak se lze dostat do tovarny na žvýkačky.

V **TOVARNĚ NA ŽVÝKAČKY** pozorujeme obrovský přístroj, v němž se guma vaří a míchá. Všichni dohromady jsme

POHÁDKA VE TRINÁCTI DĚTSKÉM SOUBORU BILA SÍ LŠU PRAHA 4 (VED. LUUBA FUCHSOVÁ) PATRIOLA K NEJZAJÍMAVĚJŠÍM PŘEDSTAVENÍM KDL 1984 (snímek Štěpán Filčík)

touto masou v pohybu. Je to jednolitá masa, těsto, které mění tvar, dělají se na něm bubliny, které praskají. Pak se z masy vytváří obrovská bublina, která narůstá, jak se rozlévá do všech stran. Tuto pohybovou část posílaje učitel slovní motivací. Samozřejmě lze připojit k pohybu i zvuky. Další úkol by měl děti vést k postizení tvaru a k tomu, aby se dokázaly plně soustředit.

JSTE ŽVÝKAČKA Vytvořte z vlastního těla její tvar, kuličku, plátek, bombón, několik druhů v jedné krabičce; uvědomte si, kde zřítí ten nádherný nápis, jenž nese váš obal. Soustředte se na to místo tak, že z napětí obalů každý pozná jeho umístění. Náhle se žvýkačka octla v ústech člověka. Celým tělem vyjadřujte, co žvýkačka cítí a prožívá, když je žvýkána, převalována v puse... V rytmu slov **BIG BUB — BUBBLE GUM** která říká učitel, chodí děti po prostoru, křičí ho, rovnoměrně ho zaplňují; postupně se přidávají i s výslovností, mění přízvuky na slabikách, zastavují se a jen si v rytmu předřkávaných slov podupávají, vytleskávají rytmsu, pokouší se o melodie — „džez“.

Učitel rozhodí všechny obaly od žvýkaček po zemi a děti se pokoušejí nahlednout na ně **Z PTACÍ PERSPEKTIVY** Co v nich pohled na barevně a lesknoucí se listečky z velké výšky vyvolává? Čím by tvar, který lístky vytvářejí na zemi, mohl být, čím by mohly být jednotlivé obaly v něm? — Velkoměsto? Plakátovací plochy? Automobily? Domy?... Procházíme se tímto městem se žvýkačkou v ústech, čteme si na nárožích názvy filmů, divadelních představení, reklam — vše jen z nápísů na obalech žvýkaček. Pokuste se o další úkol, tentokrát pro sólisty, kterým bude **ETUDA SE ŽVÝKAČKOU** Připomeneme dětem, že etuda je drobný příběh, který by neměl být dlouhý, ale rozhodně by měl být výstižný, výpňný, přesný, měl by mít začátek, prostředek a výrazný konec — pointu. Ostatní se stávají diváky v zábavním podniku velkého města. Na závěr každého vystoupení děti-diváci skandují, tleskají názvy žvýkaček. Ideální je, má-li vedoucí pro své svěření přípravou **ŽVÝKAČKU NA ROZLOUČENOU** jsou opravdu výbornými pomocníky k procvičení svalů, které potřebujeme k řeči.

Ukázka, kterou jsem popsala, není samozřejmě jedinou možností, jak pracovat s řečí a jak u dětí pěstovat přirozený mluvní projev. Cvičení na uvolnění švih mluvidel, zvláště jazyka, na rytmizaci mluvy, dialogická cvičení mluvidel, rytmická cvičení apod. provádíme při každé příležitosti. Snažíme se dětem „naočkovat“ hlavní principy, zásady správného tvoření hlasu a zacházení s hlasem a výslovností a vedeme je k tomu, aby s nimi zacházely samostatně. Postupně si děti — ty starší a zkušenější — jsou s to připravovat samy rozcvíčky nebo je alespoň mohou navrhnout či doplňovat vlastními nápady a náměty. Rozcvíčky pak budou vycházet z jejich zájmů, budou tak trošku jejich dílem. Osobně miluji chvíle hlasových cvičení při poznávání kamenů, ryb, stromů, motýlů, ptáků, bylin, jmen a příměn... Vedu děti k tomu, aby náměty a krásná slova sbíraly všude kolem sebe, ve výlohách obchodních domů, na ulici, v knižkách, v prodejnách, jako jsou drogerie, foto kino, lékárny... K jednotlivým technickým i výrazovým problémům se stále vracíme správně a zvládáme je na vyšší a vyšší úrovni. Tím si je děti osvojí a stanou se jim přirozenými.

LUUBA FUCHSOVÁ, učitelka LDO LŠU Praha 4

Tuto dvoustranu připravuje Jaroslav Provančík

ŘIKANKA

Ježibaba s ježdícerou po celý den hubou melou

Až namelou upečou všechno snědí utečou!

Dvanáct usmívajících se ježibab, Blok, Brno 1974

KARLÍNSKÉ SETKÁNÍ

je celopražská, tedy krajská přehlídka dětských divadelních a loutkářských souborů pořádána každoročně v Domě pionýrů a mládeže hl. m. Prahy v Karlíně (Karlínské náměstí, Praha 8). Obrátíte-li stránku, dozvíte se o podrobnosti o chystaném, už 5. karlínském setkání.

ŠEPTEM

Od rána až do soumraku pochoduje smekta dráku

Od soumraku do svítání dohání je hejno saní

Kdo to venku vrzl vrátky? Draci vklouzlí do pohádky!

A za nimi sanice uondané velice

Dvanáct usmívajících se ježibab, Blok, Brno 1974

O ŠARCE ŠTEMBERGOVÉ-KRATOCHVÍLOVÉ

Jsmé v letošním ročníku psali v této rubrice už v čísle 5 a 6.

Ilustrace A. Mikulka